

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 766 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуловна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуловна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Талъатова Диёра Боходир кизи	

Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboyevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoirazimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	

Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlanishtirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globallashtirish sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	
Yo'lovchi tashish sohasida outsorsingni qo'llash istiqboli	744
Kaxarova Nilufar Yerkinjovna	
Ta'lim klasterlari faoliyatining barqaror taraqqiyotdagi o'rni.....	748
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Xizmatlar eksportini rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari.....	753
Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li	
O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanishda soliq mexanizmlari ta'sirini oshirish masalalari	759
Boymurotov Sodik Rozziqovich	

O'ZBEKISTONDA SUV RESURLARIDAN OQILONA FOYDALANISHDA SOLIQ MEXANIZMLARI TA'SIRINI OSHIRISH MASALALARI

Boymurotov Sodiq Rozziqovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Soliq va soliqqa tortish kafedrası
Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsenti

Email: boymurotov.sodik@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanishda soliq mexanizmlarining o'rni va samaradorligi tahlil qilingan. Suvning cheklangan tabiiy resurs sifatidagi xususiyatlari hamda uni tejash va oqilona boshqarishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, xalqaro hujjatlar, xususan, BMT rezolyutsiyalari hamda "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasi" asosida belgilangan ustuvor yo'nalishlar ko'rib chiqiladi. Qiyosiy tahlil, induksiya va deduksiya usullari qo'llanilib, suv iste'moli va soliq tushumlari o'rtasidagi bog'liqlik, samaradorlik reytingi hamda iqtisodiy mexanizmlar o'rganildi. Natijada suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish, meliorativ holatni yaxshilash va davlat-xususiy sheriklik asosida loyihalarni amalga oshirish bo'yicha xulosalar berildi.

Kalit so'zlar: suv resurslari, soliq mexanizmlari, samarali foydalanish, barqaror rivojlanish, irrigatsiya tizimlari, meliorativ holat, suv xo'jaligi, raqamli texnologiyalar, Smart Water, davlat-xususiy sheriklik, iqtisodiy samaradorlik, resurs boshqaruvi, suv tejovchi texnologiyalar, soliq tushumlari, suv ta'minoti, O'zbekiston iqtisodiyoti, BMT rezolyutsiyasi.

Abstract: This article analyzes the role and effectiveness of tax mechanisms in the rational use of water resources in Uzbekistan. It highlights the characteristics of water as a limited natural resource and its socio-economic significance for sustainable development. International documents, particularly UN resolutions and the "Concept for the Development of the Water Sector of the Republic of Uzbekistan for 2020–2030," are reviewed. Using comparative analysis, induction, and deduction methods, the study examines the relationship between water consumption and tax revenues, efficiency ratings, and economic mechanisms of resource management. The results emphasize the importance of introducing water-saving technologies, improving reclamation conditions, and implementing projects based on public-private partnerships.

Key words: water resources, tax mechanisms, efficient use, sustainable development, irrigation systems, reclamation, water management, digital technologies, Smart Water, public-private partnership, economic efficiency, resource management, water-saving technologies, tax revenues, water supply, Uzbekistan economy, UN resolution.

Аннотация: В статье анализируется роль и эффективность налоговых механизмов в рациональном использовании водных ресурсов в Узбекистане. Раскрываются особенности воды как ограниченного природного ресурса, а также её социально-экономическое значение в условиях устойчивого развития. Рассматриваются международные документы, в частности резолюции ООН и «Концепция развития водного хозяйства Республики Узбекистан на 2020–2030 годы». Применяя сравнительный анализ, индукцию и дедукцию, исследованы взаимосвязь между потреблением воды и налоговыми поступлениями, рейтинг эффективности и экономические механизмы управления. В результате даны научные выводы по внедрению водосберегающих технологий, улучшению мелиоративного состояния и реализации проектов на основе государственно-частного партнёрства.

Ключевые слова: водные ресурсы, налоговые механизмы, рациональное использование, устойчивое развитие, ирригационные системы, мелиоративное состояние, водное хозяйство, цифровые технологии, Smart Water, государственно-частное партнёрство, экономическая эффективность, управление ресурсами, водосберегающие технологии, налоговые поступления, водоснабжение, экономика Узбекистана, резолюция ООН.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har qanday davlatning ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishi boshqa omillar bilan bir qatorda mavjud tabiiy resurslar zaxirasi va undan foydalanish samaradorligiga ko'p jihatdan bog'liq bo'ladi. Shu bois, O'zbekistonda olib borilayotgan iqtisodiy siyosatda mamlakat tabiiy resurslardan xususan, suv resurslaridan samarali foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki, suv resurslarining cheklanganligi hamda ularning aksariyati qayta tiklanmasligi mavjud tabiiy resurslardan samarali va oqilona foydalanish orqali jamiyatning cheksiz ehtiyojlarini qondirish imkoniyatiga erishish mumkin bo'ladi.

Suv sayyoramizdagi jamiki, mavjudotlarning tiriklik manbai hisoblanib, undan tejab-tergab, oqilona foydalanish azaldan insoniyatning dolzarb muammolaridan biri bo'lib kelgan va hozirda ham suv resurslari barqaror taraqqiyotimizning hal qiluvchi omili bo'lib qoladi.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy-geografik o'rni jihatidan O'rta Osiyoning markazida joylashganligi sababli uning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda suv resurslari alohida ahamiyatga ega bo'lib, tarixiy manbalarning darak berishicha, qadimdan mamlakatimiz hududida suv hayot manbai sifatida qadrlangan, unga xo'jalik yuritishning eng asosiy omillaridan biri sifatida e'tibor qaratib kelingan.

Hozirgi kunda ham mamlakatning iqtisodiy taraqqiyotini ayniqsa, uning qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini suvsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Chunki, O'zbekiston qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining asosiy qismi bo'lgan paxta, g'alla va boshqa oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish bevosita suv resurslari bilan uzviy bog'liq.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Suv resurslaridan samarali foydalanishda, hududning suv resurslari salohiyati bilan belgilanadigan ulardan oqilona foydalanish imkoniyatlari, foydalanuvchilarning hususiyatlari va funksional tuzilishi va undagi mavjud muammolar taniqli rus iqtisodchi olimlari Avakyan A.B., Balatskiy O.F., Belichenko Yu.P., Gareyev A.M., Shiklomanov I.A. tomonidan o'rganilgan.

Aliyeva suvdan foydalanishda iqtisodiy munosabatlarni shakllantirish masalalari va suvdan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari; Aliyev E.D., Belyayev S.D., Vyvarts A.D., tadqiqotlarida keltirilgan.

Mamlakatimiz iqtisodchi olimlari A.A.Abdug'aniyev, A.S. Sultonov, Z.Ya.Xudoyberganov, S.A.Qo'chqorova I.L.Abduraximov, G'.Safarov, D.Qurbonovlarning ilmiy izlanishlarida tadqiq etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada qiyosiy tahlil hamda induksiya va deduksiya baholash usullaridan foydalanildi. Qiyosiy usuldan foydalanilib, mamlakatimizda suv resurslaridan samarali foydalanishda iste'mol qilingan suv hajmi va undan undirilgan soliq tushumlari hamda ularning samaradorlik reytingiga doir ma'lumotlar va ularni tahlillar amalga oshirilib ilmiy xulosalar berildi.

TAHLIL NATIJALARI

Suv inson hayoti uchun asosiy, tabiiy boyliklardan biri bo'lib, chuchuk suv juda qimmatli va nisbatan kam uchraydigan manba hisoblanadi. Hisob-kitoblarga ko'ra dunyo suv resurslarining umumiy hajmida chuchuk suvning ulushi atigi 0,35 foizdan oshmaydi. O'z navbatida, sifatli, xavfsiz ichimlik suvi sezilarli darajada kamrok bo'lsada, lekin uning sarflanish darajasi tez o'sib bormoqda va chuchuk suv tobora kamyob resursga aylanib qolmoqda.

Birlashgan Millatlar tashkiloti Bosh Assambleyasining 2016-yil 6-dekabrda qabul qilgan 71/2226-sonli rezolyutsiyasida, 2018-2028-yillarni "Suv barqaror rivojlanish uchun" Xalqaro o'n yillik harakati e'lon qilindi.

O'zbekistonda ham aholi va iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini suv bilan barqaror ta'minlash, sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash, suv xo'jaligiga bozor tamoyillari va mexanizmlarini hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, suv xo'jaligi obyektlarining ishonchli ishlashini ta'minlash hamda yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadida, "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiya"¹ si qabul qilinib unda, 2030-yilga qadar quyidagi ko'rsatkichlarga erishish ustuvor yo'nalishlar etib belgilandi:

sug'orish tizimlarining foydali ish koeffitsiyentini 0,63 dan 0,73 gacha (10 foizga) oshirish;

suv ta'minoti past darajada bo'lgan sug'oriladigan yer maydonlarini 560 ming gektardan 190 ming (370 ming ga) gektargacha kamaytirish;

sho'rlangan sug'oriladigan yer maydonlarini 226 ming gektarga kamaytirish;

vazirlik tizimidagi nasos stansiyalarining yillik elektr energiyasi iste'molini 25 foizga kamaytirish;

barcha irrigatsiya tizimi obyektlariga «Smart Water» («Aqlli suv») suv o'lchash va nazorat qilish qurilmalarini o'rnatib, suv hisobini yuritishda raqamli texnologiyalarni joriy etish;

1 Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 10 июлдаги "Ўзбекистон Республикаси сув хўжалигини ривожлантиришнинг 2020 — 2030 йилларга мўлжалланган концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги ПФ-6024 сон фармони

100 ta yirik suv xo'jaligi obyektlarida suvni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish; qishloq xo'jaligi ekinlarini sug'orishda suvni tejaydigan texnologiyalar bilan qamrab olingan yerlarning umumiy maydonini 2 mln gektargacha, shu jumladan tomchilab sug'orish texnologiyasini 600 ming gektargacha yetkazish;

suv xo'jaligida davlat-xususiy sheriklik tamoyillari asosida 50 ta loyihani amalga oshirish belgilangan.

O'tgan davr mobaynida "O'zbekiston - 2030» strategiyasining "Suv resurslarini tejash va atrof-muhitni muhofaza qilish" bo'yicha 2023-yilda amalga oshirilgan ishlar to'g'risida tayyorlangan infografik ma'lumotning "Suv resurslarini tejash bo'yicha islohotlari"da 2023-yilda 189 ta obyektlarda qurish va rekonstruksiya qilish ishlari amalga oshirilib, jami 406,1 ming gektar maydonda, shundan 77,2 ming gektarda tomchilatib, 18,4 ming gektarda yomg'irlatib, 12,9 ming gektarda diskret, 74,7 ming gektar maydonda boshqa turdagi texnologiyalar joriy qilingan. Suv tejovchi 222,7 ming gektar ekin maydonlari lazer uskunasi yordamida tekislanib, suv tejovchi texnologiyalar joriy qilingan maydonlarning umumiy ko'rsatkichi 1,2 million gektarga yetkazilgan².

Lekin, suv resurslaridan tejab-tergab samarali foydalanish bo'yicha ko'rilayotgan qat'iy chora-tadbirlarga qaramasdan, suvni keraksiz isrof qilish, xususan, qishloq xo'jaligi korxonalari tomonidan noqonuniy foydalanish muammosi dolzarbligicha qolmoqda. Shu sababdan, suvdan samarali foydalanishning asosiy shartlaridan biri suvdan foydalanganlik uchun haq to'lash bo'lib, bu orqali suvni muhofaza qilish va uni qayta ishlash hamda suv resurslaridan oqilona foydalanish rag'batlantiriladi.

O'zbekistonda 1998-yilga qadar suvdan foydalanayotgan korxonalar tomonidan "suv uchun to'lov" to'lab kelgan bo'lsa, suv resurslaridan samarali va tejab-tergab foydalanishni yo'lga qo'yish maqsadida, O'zbekiston Respublikasining "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi qonuniga muvofiq, 1998-yildan boshlab suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq joriy etilgan.

Qayd etish joizki, 1998-yildan 2019-yilgacha (yigirma yildan ko'proq vaqt davomida) bo'lgan davrda faqat yirik sanoat ishlab chiqaruvchilar va ayrim xizmat ko'rsatuvchilar suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar bo'lib kelgan. Faqat, "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi"da (2018-yil) barcha tadbirkorlik subyektlari (kichik biznes va xususiy tadbirkorlar), shuningdek qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchilarga ham ushbu soliqni to'lash joriy etilgan.

Hozirda O'zbekistonda suvdan foydalanuvchi va suvni iste'mol qiluvchi barcha tadbirkorlik subyektlari shu jumladan yakka tartibdagi tadbirkorlar va dehqon xo'jaliklari suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar³ deb e'tirof etiladi.

Quyidagi jadvaldan 2018-2024-yillarda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar sonining o'zgarish dinamikasini ko'rish mumkin.

1-jadval. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar dinamikasi⁴

Ko'rsatkichlar	Yillar						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Jami soliq to'lovchilar	377,4	412,5	448,8	489,4	541,5	542,5	671, 7
2018-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (%)	100	109,3	118,9	129,7	143,5	143,8	178,0
Shundan, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar	3,443	56,0	125,6	132,6	139,2	147,0	153,5
2018-yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi (%)	100	1627,0	3647,0	3850,9	4043,6	4267,7	4459,7
Shundan, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchilar jami soliq to'lovchilarga nisbati	0,09	13,6	28,0	27,1	25,7	27,1	22,8

Jadval ma'lumotlaridan tahlil qilinayotgan 2018-2024-yillarda respublikamizda jami soliq to'lovchilarning soni 78,0 foizga o'sgan bir paytda, aynan shu davrda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar soni deyarli to'rt yarim ming barobarga o'sganligi, ya'ni 2018 yilda suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar 3443 tani tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda ularning soni 153547 tani tashkil etgan yoki 2024-

² https://drive.google.com/file/d/1Rq8Vxj_rwoCuaNRkNYIYr-WJPC2wV09I/view

³ O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 384-moddasi

⁴ Soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

yilga kelib suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar jami to'lovchilarning 22,8 foizni tashkil etganligini ko'ramiz.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar sonining o'sishini, ular tomonidan byudjetga to'lanayotgan soliqlar tushumidagi o'sish ko'rsatkichlari bilan taqqoslaganda, quyidagilarni kuzatish mumkin.

2-jadval. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning byudjet daromadlari tarkibidagi ulushi (mlrd.so'mda)⁵

Ko'rsatkichlar	Yillar					
	2019	1920	2021	2022	2023	2024
Davlat byudjeti daromadlari	102627,0	132938,0	164799,4	201863,7	231721,3	270775,0
2019-yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi (%)	100	130,5	160,6	196,7	225,8	263,8
Shu jumladan resurs soliqlar	19772,0	21257,0	23036,4	23912,8	28079,5	29664,2
2019-yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi (%)	100	107,5	116,5	120,9	142,0	150,1
Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	314,5	478,8	684,4	704,1	791,4	1172,8
2020-yilga nisbatan o'sish ko'rsatkichi (%)	100	152,2	217,6	223,8	251,	372,9
Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning davlat byudjeti daromadlariga nisbati	0,3	0,36	0,41	0,35	0,34	0,43

Mazkur jadval ma'lumotlaridan tahlil qilinayotgan davr 2019-2024 yillarda davlat byudjetiga tushumlar ulushi 63,8 foizga o'sib, 2019 yildagi 102627,0 mlrd.so'mdan 2024-yilda 270775,0 mlrd. so'mni tashkil etgan.

Shuningdek, aynan shu davr 2019-2024-yillarda davlat byudjetiga resurs soliqlari tushumlar ulushi 50,1 foizga o'sgan, ya'ni 2019-yildagi 19772,0 mlrd.so'mdan 2024-yilda 29664,2 mlrd. so'mni tashkil etgan.

O'z navbatida, aynan shu davr 2019-2024-yillarda davlat byudjetiga suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq tushumlar ulushi 372,9 foizga, ya'ni 314,5 mlrd.so'mdan 2024-yilda 1172,8 mlrd. so'mga o'sgan.

Yuqoridagi tahlil ma'lumotlaridan shuni xulosa qilish mumkinki, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha soliq to'lovchilar soni 2018-2024-yillarda to'rt yarim ming barobarga o'sgan bir paytda, byudjetiga tushgan tushumlar ulushi 372,9 foizga o'sganligi mazkur soliq turi bo'yicha soliq ma'murchiligini takomillashtirish lozimligidan dalolat beradi.

Shu sababli, mazkur muammoni suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni ayrim iqtisodiy tarmoqlar tahlil qilinishi lozim deb topildi.

Chunki, suv resurslaridan foydalanish tarmoqlarning xususiyatlari, ularning ishlab chiqarish texnologik tuzilmasi hamda ishlab chiqarish quvvatlariga bog'liq holda iste'mol qilinadi.

3-jadval. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchilar sonining iqtisodiy tarmoqlar bo'yicha tahlili⁶

№	Hududlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1.	Iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar, (2 va 3-bandlardagi mustasno) va yakka tartibdagi tadbirkorlar soni	2012	29919	44273	46903	52350	53906
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi, (marta, barobar)	100,0	14,9	22,2	23,3	24,9	26,8
2.	Sanoat korxonalari soni	874	6856	5727	7697	6806	7267
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (marta, barobar)	100,0	7,8	6,5	8,8	7,7	8,3
3.	Elektr stansiyalari va kommunal xizmat ko'rsatish korxonalari soni	267	336	340	593	684	691

⁵ Soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

⁶ Жадвал Солиқ қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (marta, barobar)	100	1,2	1,3	2,22	2,56	2,58
4.	Qishloq xo'jaligi korxonalari (fermer, dehqon xo'jaliklari) baliqchilik hamda dehqon xo'jaliklari soni	0	87694	81079	82640	85694	89979
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (marta, barobar)	0	100	0,92	0,94	0,97	1,3
5.	Avtotransport vositalarini yuvish bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar soni	82	468	853	1081	1083	1379
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi, (marta, barobar)	100	5,7	10,4	13,1	13,2	16,8
6.	Alkogolsiz ichimliklarni hamda pivo va vinodan tashqari alkohol mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilar soni.	275	295	317	308	319	325
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi, (marta, barobar)	100	0,7	1,2	1,1	1,2	1,3

Ushbu, jadval ma'lumotlaridan O'zbekistonda suvdan foydalanuvchi iqtisodiyotning tarmoqlaridagi korxonalar, shu jumladan yakka tartibdagi tadbirkorlar soni 2019-yildan bosh o'sish tendensiyasida bo'lib 2020-yilda oldingi yilga nisbatan 14,9 barobarga, 2021-yilda 22,2 barobarga 2022-yilda 23,3 barobarga, 2023-yilda 24,9 barobarga va 2024-yilda 26,8 barobarga o'sgan.

Shuningdek, avtotransport vositalarini yuvish faoliyati bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar soni 2019-yilda 82 tani tashkil etgan bo'lsa, keyingi yillarda o'sish tendensiyasida bo'lib 2020-yilda oldingi yilga nisbatan 5,7 barobarga (468), 2021-yilda 10,4 barobarga (853), 2022-yilda 13,1 barobarga (1081), 2023-yilda 13,2 barobarga (1083) va 2024-yilda 16,8 barobarga (1379) o'sgan.

O'z navbatida, qishloq xo'jaligi korxonalari (fermer, dehqon xo'jaliklari), baliqchilik hamda dehqon xo'jaliklari soni 2020-yilda (ular uchun soliq to'lash joriy etilgan) keskin o'sib 87694 tani tashkil etgan bo'lsa, keyingi yillarda ularning soni kamayish tendensiyasida bo'lib, 2021-yilda 81079 tani, 2022-yilda 82640 tani, 2023-yilda 85694 tani tashkil etgan. Lekin soliq ma'murchiligining takomillashtirilishi bilan 2024-yilda ularning soni keskin o'sib 89979 tani tashkil etgan.

Iqtisodiyot tarmoqlar bo'yicha suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar sonidagi o'zgarishlarning soliq tushumlariga ta'siri tahlil etganda quyidagilarni kuzatish mumkin.

4-jadval. Iqtisodiyot tarmoqlar bo'yicha suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq tushumlarining tahlili ⁷

№	Hududlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1.	Iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar, (2 va 3-bandlardagi mustasno) va yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan to'langan soliqlar hajmi (mlrd.so'mda)	9,3	10,8	17,2	18,1	20,7	38,9
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (foizda)	100,0	119,6	185,0	194,6	222,5	418,3
2.	Sanoat korxonalari tomonidan to'langan soliqlar miqdori (mlrd. so'mda)	230,5	232,6	267,0	272,8	297,6	378,9
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (foizda)	100,0	100,9	115,8	118,3	129,1	164,4
3.	Elektr stansiyalari va kommunal xizmat ko'rsatish korxonalari tomonidan to'langan soliqlar miqdori (mlrd. so'mda)	17,5	18,2	19,3	19,5	20,8	24,9
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (foizda)	100,0	104,0	110,3	111,4	118,8	142,3
4.	Qishloq xo'jaligi korxonalari (fermer, dehqon xo'jaliklari) baliqchilik hamda dehqon xo'jaliklari tomonidan to'langan soliqlar miqdori (mlrd. so'mda)	0	174,9	313,7	323,7	369,9	617,4

⁷ Soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida dissertant hisob-kitobi.

	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (foizda)	0	100	179,4	185,0	211,5	353,0
5.	Avtotransport vositalarini yuvishga ishlatilgan suv uchun to'langan soliqlar miqdori	1,3	1,6	3,6	3,8	4,7	8,9
	2019-yilga nisbatan o'sish dinamikasi (foizda)	100,0	123,0	277,0	292,3	361,5	684,6
6.	Alkogolsiz ichimliklarni hamda pivo va vinodan tashqari alkogol mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan suv hajmiga to'langan soliqlar miqdori (mlrd. so'mda)	39,7	42,7	65,8	66,2	77,7	103,8
	2019-yilga nisbatan to'langan soliqlarning o'sish dinamikasi, (foizda)	100,0	107,5	165,7	166,7	195,7	261,5

Ushbu jadval ma'lumotlaridan O'zbekistonda suv resurslaridan foydalaniganlik uchun soliq ma'murchiligining takomillashtirilishi munosabati bilan iqtisodiyotning barcha tarmoqlari bo'yicha 2020-2024-yillarda oldingi yillarga nisbatan soliq tushumlarining keskin o'sganligini kuzatish mumkin.

Xususan, iqtisodiyotning barcha tarmoqlari (bundan sanoat, elektr stansiyalar va kommunal xizmat korxonalari mustasno) va yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan to'langan soliqlar hajmi 2020-2024-yillarda 119,6 foizdan 418,3 foizgacha, qishloq xo'jaligi korxonalari (fermer, dehqon xo'jaliklari) baliqchilik, dehqon xo'jaliklari 100 foizdan 353,0 foizgacha, Avtotransport vositalarini yuvishga ishlatilgan suv uchun to'langan soliqlar miqdori 123,0 foizdan 684,6 foizgacha o'sgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tahlil natijalari O'zbekistonda suv resurslaridan samarali va oqilona, tejab-tergab foydalanishga rag'batlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tadbirlarning maqsadga muvofiqligidan dalolat beradi.

O'z navbatida, mamlakat Prezidentining 2025-yil 15-avgustdagi "O'zbekiston Respublikasida suv resurslarini boshqarish va irrigatsiya sektorini rivojlantirishning 2025-2028-yillarga mo'ljallangan dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori bilan belgilangan tadbirlar ijrosini ta'minlash yuzasidan quyidagilarni amalga oshirilishi lozim bo'ladi.

1. Suv resurslaridan tejab-tergab, samarali foydalanishni yo'lga qo'yishda asosiy e'tiborni sohani raqamlashtirishga qaratish lozim va bunda asosiy e'tiborni:

nasos stansiyalariga "onlayn" nazorat qurilmalari va "aqlli suv" qurilmalaridan olinadigan ma'lumotlarni jamlab, tahlil qiladigan yagona axborot tizimini joriy etish;

Suv xo'jaligi vazirligi yagona raqamlashtirish markazini tashkil etish suv iste'moli va uni hisobini yuritishning yagona axborot tizimini yo'lga qo'yish;

yagona axborot markazini tegishli mutasaddi vazirlik va idoralarning axborot resurs markazlari ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya qilish.

2. Kanallar va ichki ariqlar orqali suv ta'minotidagi katta yo'qotishlarni bartaraf etish maqsadida, magistral kanal qurilish ishlarini jadallashtirish va har bir kanalga mutasaddi ta'lim tashkilotlari bilan "dual ta'lim" asosida betonlash tugaguncha bo'lgan barcha jarayonlarni ilmiy yondashuv asosida amalga oshirilishini tashkil etish.

3. Suv taqsimlanadigan nuqtalarga suv hisoblagich va video kuzatuv moslamalarini o'rnatilib, kimga qancha suv taqsimlanishining avtomatlashtirilgan tizimini tashkil etish.

4. Suv ta'minoti bo'yicha limit belgilash tartiblarini qayta ko'rib chiqib, belgilangan limitdan ortiqcha sarflangan suv resurslari uchun moliyaviy javobgarlik choralari kuchaytirish.

5. Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni sug'orishda suvni tejaydigan zamonaviy texnologiyalarini qo'llaydigan xo'jaliklarga soliq imtiyozlarini qo'llash tartiblarini kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- O'zbekiston Respublikasining "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi qonuni. Qishloq xo'jaligida islohotlarni chuqurlashtirishga doir qonun va me'yoriy hujjatlar to'plami. 1-qism. –T.: Sharq, 1998.
- O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. –T.: "Adolat", 2020 y. 321-327 b. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami 1-son 2020-yil 221-bet.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6024 son farmoni.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 15-avgustdagi O'zbekiston Respublikasida suv resurslarini boshqarish va irrigatsiya sektorini rivojlantirishning 2025 — 2028-yillarga mo'ljallangan dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-250-son qarori.

5. Авакян А. Б. Концепция использования водных объектов // Мелиорация и водное хозяйство, № 5, 1994, с. 13-15.
6. Casagrande, A. (1936). The Atterberg Limits of Soils and Their Correlation with Other Soil Properties. Journal of the Boston Society of Civil Engineers, 23, 67-91.
7. A. Ibragimov, D. I. Inomov, I. I. Idiyev, Sh. Sh. Mukhammadov, and S. S. Abduvohitov, "Assessment of the effect of adjusted river flow on crops," BIO Web of Conferences, vol. 103, p. 00012, Jan. 2024, doi: 10.1051/bioconf/202410300012.
8. Абдуғаниев А. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида ер-сув ресурсларидан самарали фойдаланишнинг айрим масалалари. -Т.: ТИҚХМИИ, 2021.
9. Jumayev Sh. Tabiiy resurslarni soliqqa tortish amaliyotini takomillashtirish masalalari. "Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari / "Ma'mun universiteti" NTM.- Xorazm: Khwarezm publication, 2025.
10. Jumayev Sh. Suv resurslarini soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari. "Suv xo'jaligini barqaror rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati" mavzusidagi xalqaro ilmiy va ilmiy-texnikaviy anjumani maqolalar to'plami. 24-25 - mart 2025-yil. Buxoro, 2025.
11. Jumayev Sh. Respublikamizda tabiiy resurslarni soliqqa tortishni takomillashtirishga oid. "Buxgalteriya hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga jadal o'tkazishning nazariy, tashkiliy metodologik asoslari" xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. 2025-yil 13-mart. Samarqand, SamISI 2025.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>